

ชุดการสอนที่ 1

เรื่อง

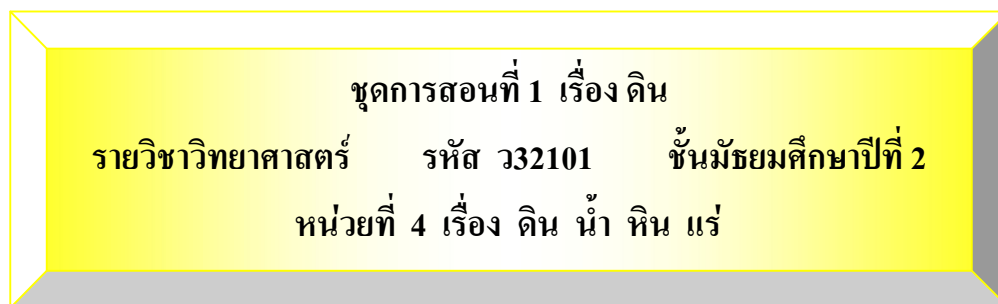
ดิน

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

มัธยมศึกษาปีที่ 2

โรงเรียนสุรวิทยาคาร อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

ทดลองและอธิบายสมบัติบางประการของดิน และเสนอแนะการปรับปรุงคุณภาพดินให้เหมาะกับการใช้ประโยชน์

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. บอกความหมายและส่วนประกอบของดินได้
2. ปฏิบัติการทดลองเพื่อศึกษาสมบัติบางประการของดิน
3. นำความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพของดินมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

เนื้อหาสาระ

1. องค์ประกอบของดิน
2. การตรวจสอบคุณภาพของดิน
3. สาเหตุการเสื่อมคุณภาพของดิน

คำแนะนำ

1. ให้นักเรียนเตรียมกระดาษและปากกาให้พร้อม
2. ศึกษาเนื้อหาให้ละเอียดทำตามขั้นตอนในบัตรคำสั่ง
3. ทดลองและ ตอบคำถามในใบงาน
4. ตรวจสอบคำตอบในบัตรเฉลย
5. หากตรวจคำตอบแล้วคำตอบของนักเรียนไม่ถูกต้อง ให้นักเรียนศึกษาบัตรเนื้อหาซ้ำอีกครั้ง แล้วลองตอบคำถามใหม่

บัตรคำสั่ง**เรื่อง ดิน**

หน่วยที่ 4 เรื่อง ดิน น้ำ หิน แร่

รายวิชาวิทยาศาสตร์ รหัส ว32101 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

อ่านบัตรคำสั่ง และปฏิบัติตามขั้นตอนต่อไปนี้ตามลำดับ

1. เลือกประธานกลุ่มเพื่อทำหน้าที่ดำเนินกิจกรรม
2. เลือกเลขานุการกลุ่มเพื่อทำหน้าที่บันทึกเนื้อหาสาระ
3. อ่านบัตรเนื้อหาให้ละเอียดถี่ถ้วนอย่างน้อย 2 เที้ยว
4. ร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่อง ดิน
5. อ่านบัตรคำถามแล้วตอบคำถามลงในใบกิจกรรม
6. ตรวจสอบคำตอบจากบัตรเฉลย

เรื่อง ดิน (Soil)

หน่วยที่ 4 เรื่อง ดิน น้ำ หิน แร่

รายวิชาวิทยาศาสตร์ รหัส ว32101 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ดินเป็นที่มาของปัจจัย 4 อัน ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคของมนุษย์ ซึ่งอาจเป็นการได้มาโดยตรง หรือทางอ้อมก็ได้ พืชต้องอาศัยดินในการเจริญเติบโต ตั้งแต่เริ่มงอกออกจากเมล็ด จนกระทั่งโตให้ดอกให้ผล เนื่องจากดินเป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่ควบคุมหรือ กำหนดการเจริญเติบโตของพืช ดังนั้นในการปลูกพืช จึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของดินพอสมควร

ดินคืออะไร

คำจำกัดความของ "ดิน" ในทางการเกษตร จะหมายถึงวัตถุที่เกิดขึ้นจากการผุพังของหิน และแร่ธาตุต่าง ๆ ผสมคลุกเคล้ากับซากพืชซากสัตว์ที่เน่าเปื่อยแล้ว ซึ่งเรียกว่าอินทรีย์วัตถุ ทำให้เกิดเป็นวัตถุที่เรียกว่า ดิน ซึ่งเป็นที่ให้พืชต่าง ๆ เจริญงอกงามอยู่ได้

สมบัติทั่วไปของดิน

ดินประกอบด้วยส่วนสำคัญที่เป็นของแข็ง คือ พากแร่ธาตุ สารอินทรีย์ ของเหลว คือ น้ำ และก๊าซ

ส่วนประกอบของดินที่เป็นแร่ธาตุนั้น ได้มาจากการสลายตัวผุพังของหิน และแร่ชนิดต่าง ๆ มากมายหลายชนิด แตกต่างกันไปตามท้องที่

ดังนั้น ดินในแต่ละท้องที่จึงมีส่วนประกอบของธาตุต่าง ๆ มากบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไป และแร่ธาตุเพียงบางชนิดเท่านั้นที่พืชจะดูดขึ้นมาใช้เป็นอาหาร

ส่วนของแร่ธาตุจะเป็นส่วนประกอบที่มีมากที่สุดที่ดิน คือ จะมีประมาณ 45% โดยปริมาตร อินทรีย์วัตถุในดิน แม้จะมีปริมาณที่น้อย เมื่อเทียบกับส่วนประกอบอื่น ๆ ของดิน ก็มีประมาณ 5% โดยปริมาตร แต่เป็นส่วนที่มีความสำคัญต่อพืชมาก คือ

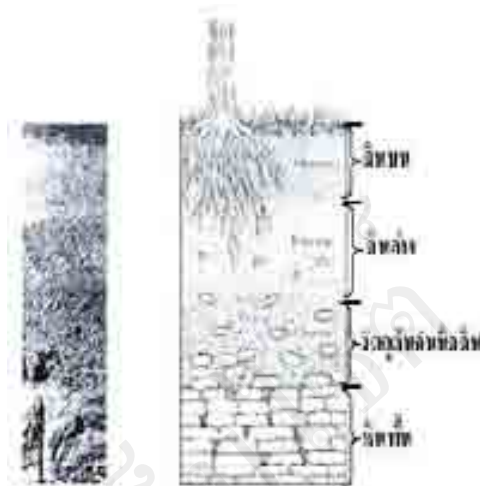
1. เป็นแหล่งให้ธาตุอาหารพืชบางชนิด
2. ทำให้ดินสามารถอุ้มน้ำได้ดีขึ้น
3. ทำให้ดินตรึงธาตุอาหารไว้ได้มากขึ้น
4. ทำให้ดินมีโครงสร้างดีขึ้น

น้ำในดิน ส่วนมากมาจากน้ำฝน เมื่อฝนตกลงมาน้ำฝนบางส่วนจะไหลซึมลงไปในดิน และบางส่วนจะไหลบ่าไปตามผิวหน้าดิน น้ำฝนส่วนที่ไหลซึมลงไปในดิน จะถูกดูดซับไว้ในช่องระหว่างเม็ดดิน ดินแต่ละชนิดจะอุ้มน้ำไว้ได้มากน้อยไม่เท่ากัน ดินทรายจะอุ้มน้ำได้น้อยกว่า ดินเหนียว ดินที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกพืชควรมีส่วนที่เป็นน้ำอยู่ประมาณ 25% โดยปริมาตรน้ำในดินนั้น ไม่ใช่ น้ำบริสุทธิ์ แต่จะมีแร่ธาตุต่าง ๆ ละลายอยู่ และพืชจะดูดดึงเอาแร่ธาตุบางชนิด ที่ละลายอยู่ในน้ำไปใช้เป็นอาหาร

ลักษณะและองค์ประกอบของดิน

ดินแบ่งตามลักษณะและองค์ประกอบของดินได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ดินชั้นบน ลักษณะสีเข้ม เมื่อดินมีขนาดใหญ่ มีอิฐมวลที่เกิดจากการย่อยสลายของซากพืชซากสัตว์ ซึ่งมีธาตุอาหารที่พืชต้องการเป็นองค์ประกอบอยู่มาก จึงเหมาะในการเพาะปลูกพืช

2. ดินชั้นล่าง อยู่ถัดจากดินชั้นบนลงมา ลักษณะของดินมีสีอ่อน มีเนื้อดินละเอียด มีอินทรีย์วัตถุต่ำ มีธาตุอาหารพืชน้อย ไม่เหมาะสำหรับการปลูกพืช

บัตรคำถาม

เรื่อง ชั้นหน้าตัดของดิน

หน่วยที่ 4 เรื่อง ดิน น้ำ หิน แร่

รายวิชาวิทยาศาสตร์ รหัส ว32101 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. บอกความหมายและส่วนประกอบของดินได้

คำชี้แจง ให้นักเรียนศึกษาจากบัตรเนื้อหาและ ตอบคำถามต่อไปนี้

1. จากภาพข้างต้น พืชและสัตว์ มีบทบาทอย่างไรในกระบวนการสร้างดินชั้นบน

.....
 .....

2. ถ้าสิ่งแวดล้อมในดินเปลี่ยนแปลงไปจะมีผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในดินหรือไม่ อย่างไร

.....

3. นอกจากวัตถุต้นกำเนิดดินกับฮิวมัสแล้ว ในดินยังมีอะไรอยู่อีกบ้าง

.....
 .....

4. นักเรียนคิดว่าดินที่มีคุณภาพเหมาะแก่การเพาะปลูกควรเป็นอย่างไร

.....
 .....

ใบกิจกรรมที่ 1

เรื่อง การทดลองเพื่อศึกษาสมบัติบางประการของดิน
หน่วยที่ 4 เรื่อง ดิน น้ำ หิน แร่
รายวิชาวิทยาศาสตร์ รหัส ว32101 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

จุดประสงค์การเรียนรู้

2. ปฏิบัติการทดลองเพื่อศึกษาสมบัติบางประการของดิน

คำชี้แจง

นักเรียนทำกิจกรรมตามลำดับ และรายงานผลในใบกิจกรรม

จุดประสงค์การทดลอง

1. อธิบายกำเนิดของดินได้
2. ทดลองและสรุปการสร้างดินขึ้นมาเองได้ถูกต้อง

วัสดุอุปกรณ์

1. หินละเอียด	1/3 ของถ้วยพลาสติก
2. ทราย	1/3 ของถ้วยพลาสติก
3. ปุ๋ยอินทรีย์	1/3 ของถ้วยพลาสติก
4. ถ้วยพลาสติก	2 ใบ
5. แท่งแก้วคนสาร	1 อัน

วิธีทดลอง

1. นำหินละเอียดกับทราย และปุ๋ยอินทรีย์มาใส่ในถ้วยพลาสติก ใบที่ 1 และ 2 ตามลำดับอย่างประมาณ 1/3 ของถ้วยพลาสติก สังเกตลักษณะของสารก่อนผสม
2. เทหินละเอียดกับทรายในถ้วยพลาสติกใบที่ 1 ลงไปผสมกับปุ๋ยอินทรีย์ในถ้วยพลาสติกใบที่ 2 จากนั้นคลุกเคล้าให้เข้ากัน
3. สังเกตลักษณะของสารใหม่หลังนำมาผสมกัน และบันทึกผลลงในตาราง

คำถามหลังการทดลอง

1. เมื่อผสมปุ๋ยอินทรีย์กับหินละเอียดและทรายเข้าด้วยกัน ลักษณะของสารใหม่ที่ได้เป็นอย่างไร
2. สารที่ได้รับการผสมมีลักษณะเหมือนดินที่นักเรียนพบเห็นทั่วไปหรือไม่ อย่างไร
3. ถ้าทิ้งสารที่ได้รับจากการผสมไว้เป็นเวลานาน นักเรียนคิดว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

ใบรายงานผลการทดลอง

กิจกรรมที่ 1 เรื่อง การทดลองเพื่อศึกษาสมบัติบางประการของดิน

วันที่ทดลอง.....เดือน.....พ.ศ.....   กลุ่มที่.....ชั้นม.2/.....

ชื่อ -สกุล สมาชิก

1.....เลขที่.....

2.....เลขที่.....

3.....เลขที่.....

4.....เลขที่.....

5.....เลขที่.....

จุดประสงค์การทดลอง

1.....

2.....

3.....

อุปกรณ์การทดลอง

1..... 2.....

3..... 4.....

5..... 6.....

ผลการทดลอง

ลักษณะของสารก่อนผสม		ลักษณะของสารใหม่หลังนำมาผสมกัน	
หินละเอียดและทราย	ปุ๋ยอินทรีย์	หินละเอียดและทราย	ปุ๋ยอินทรีย์

สรุปผลและอภิปรายผล

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

คำถามหลังการทดลอง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เผยแพร่งานเว็บไซต์
www.kroobarnok.com

บัตรคำถาม

กิจกรรมที่ 2 เรื่อง การปรับปรุงคุณภาพของดิน
รายวิชาวิทยาศาสตร์ รหัส ว32101 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

จุดประสงค์การเรียนรู้

3. นำความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพของดินมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

คำชี้แจง นักเรียนศึกษาข้อมูลจากสื่อ IT แล้วตอบคำถามต่อไปนี้

1. นักเรียนคิดว่าการชะล้างพังทลายของดิน จะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างไรบ้าง

.....

.....

2. หญ้าแฝก ซึ่งเกษตรกรถือว่าเป็นวัชพืชสามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำได้อย่างไร

.....

.....

3. การชะล้างพังทลายของดินเกิดเนื่องจากสาเหตุใดบ้าง

.....

.....

4. ในท้องถิ่นของนักเรียนเคยได้รับผลเสียเนื่องจากการชะล้างพังทลายของดินบ้างหรือไม่อย่างไร

.....

.....

5. ถ้าต้องการป้องกันและแก้ไขปัญหการชะล้างพังทลายของดิน จะมีวิธีการอย่างไรบ้าง

.....

.....

6. นักเรียนรู้จักวิธีการใดบ้างที่จะช่วยในการอนุรักษ์และพัฒนาดิน

.....

.....

7. ถ้าต้องการปลูกพืชบนไหล่เขาควรทำอย่างไร จึงจะช่วยลดอัตราการชะล้างพังทลายของดิน

.....

.....